

BRONXIAL ASTMA KASALLIGI RIVOJLANISHI , BELDILARI

Rashidova Bibixonim Zarifjon qizi

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Annotatsiya: *Saraton (onkologik kasallik) dunyo bo'yicha kasallanish va o'lim sabablari orasida yetakchilardan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu maqola saratonning hujayraviiy darajada qanday rivojlanish mexanizmlarini (kanserogenez), uning eng muhim erta belgilarini yoritadi va o'quvchilarni o'z vaqtida tibbiy yordam so'rash hamda profilaktika choralarini ko'rishga undaydi. Erta tashxis qo'yish kasallikni muvaffaqiyatli davolashning kaliti hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *Bronxial astma, nafas yo'llari yallig'lanishi, bronxospazm, bronxlar torayishi, allergik omillar, immun javob, gistamin, leykotrienlar, bronx shilliq qavati shishi, shilimshiq ajralishi, obstruksiya, hansirash, nafas qisishi, xirilash, quruq yo'tal, tungi simptomlar, allergenlar, chang, gul changi, hayvon junlari, sovuq havo ta'siri, virusli infeksiyalar, chekish, bronxial reaktivlik, pikfloumetriya, spirometriya, inhalyatorlar, bronxodilatatorlar, glyukokortikosteroidlar, profilaktika, remissiya, xuruj (hujum).*

Kirish

Bronxial astma – bu nafas yo'llarining surunkali yallig'lanish kasalligi bo'lib, dunyo bo'yicha millionlab odamlarni ta'sir qiladi. Kasallik har qanday yoshda uchrashi mumkin, ammo ko'pincha bolalik va o'smirlik davrida boshlanadi. Astma nafas yo'llarining torayishi, bronxial mushaklarning spazmi va shilimshiq ko'payishi natijasida nafas olishning qiyinlashishi bilan xarakterlanadi. Bu kasallik surunkali bo'lgani sababli, bemorlar hayotining turli sohalarida cheklanishlarga duch keladi va ularning ish qobiliyati, uyqu sifati ham sezilarli darajada pasayadi.

Asosiy Qism

Bronxial astma nafas yo'llarining surunkali yallig'lanish kasalligi bo'lib, bronxlar devorida doimiy yallig'lanish jarayoni kechishi bilan tavsiflanadi. Ushbu kasallikda bronxlar o'ta sezgir holatga keladi va turli tashqi hamda ichki qo'zg'atuvchilarga nisbatan keskin reaksiya bildiradi. Chang, gul changlari, hayvon juni, uy chang oqadlari, sovuq havo, kuchli hidlar, jismoniy zo'riqish yoki virusli infeksiyalar bronxial astma xurujini qo'zg'atishi mumkin. Qo'zg'atuvchi omillar ta'sirida bronx shilliq qavatida yallig'lanish kuchayadi, shish paydo bo'ladi va ko'p miqdorda yopishqoq shilimshiq ajraladi. Shu bilan birga, bronx atrofidagi silliq mushaklar qisqaradi va bronxlar ichki diametri torayadi. Natijada havo oqimining o'tishi qiyinlashadi, ayniqsa nafas chiqarish jarayoni buziladi.

Kasallik klinik jihatdan davriy takrorlanib turuvchi xurujlar bilan namoyon bo'ladi. Bemorlar ko'krak qafasida siqilish hissi, nafas qisishi, hansirash, hushtaksimon xirilash va quruq yo'talga shikoyat qilishadi. Ko'pincha xurujlar tunda yoki erta tongda kuchayadi. Uzoq davom etuvchi astma bronxlar devorida struktural o'zgarishlar, ularning qalinlashuvi

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

va qayta qurilishiga olib kelishi mumkin, bu esa kasallikning yanada og'irlashishiga sabab bo'ladi. Vaqtida davolanmagan holatlarda nafas yetishmovchiligi, yurak faoliyatining zo'riqishi va ish qobiliyatining pasayishi kuzatiladi.

Bronxial astmaning rivojlanishida irsiy omillar muhim rol o'ynaydi. Agar ota-onalardan birida allergik kasalliklar uchrasa, bolalarda astma rivojlanish xavfi ortadi. Shuningdek, atrof-muhitning ifloslanishi, tamaki tutuni, turar joylarning nam va zax bo'lishi, sanoat chiqindilari ta'siri kasallik rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Astma doimiy nazoratni talab qiladigan kasallik hisoblanadi. To'g'ri tanlangan davo muolajalari, inhalyatsion dorilarni muntazam qo'llash va profilaktik choralari orqali xurujlar sonini kamaytirish va bemorning hayot sifatini yaxshilash mumkin.

Kasallikning oldini olish maqsadida allergenlar bilan aloqani kamaytirish, uy-joylarni doimiy shamollatish, nam tozalash ishlarini olib borish, chekishdan butunlay voz kechish va shifokor ko'rigidan muntazam o'tib turish muhim hisoblanadi. Shuningdek, bemorlarning kasallik haqida yetarli bilimga ega bo'lishi, o'z holatini nazorat qilishni o'rganishi va xuruj paytida to'g'ri harakat qila olishi muhim ahamiyatga ega.

Bronxial astma – bu nafas yo'llarining murakkab surunkali yallig'lanish jarayoni bo'lib, u bronxlarning funksional o'zgarishlariga olib keladi va bemorning hayot sifatini sezilarli darajada pasaytiradi. Kasallik bronxial shilliq qavatining doimiy yallig'lanishi, silliq mushaklar spazmi va ko'p miqdorda yopishqoq shilimshiq ajralishi bilan xarakterlanadi. Ushbu jarayon bronxlarning ichki diametrini toraytiradi, havo oqimini sekinlashtiradi va nafas olishning turli darajalarda qiyinlashishiga sabab bo'ladi. Astma rivojlanishida turli tashqi va ichki omillar muhim ahamiyat kasb etadi. Chang zarralari, gul changi, hayvon junlari, uy chang oqadlari, sovuq yoki nam havo, jismoniy zo'riqish, stress va virusli infeksiyalar bronxial astma xurujini qo'zg'atishi mumkin. Shu bilan birga, immun tizimi haddan tashqari javob berib, bronxial devorda yallig'lanish mediatorlarini ishlab chiqaradi, bu esa shish, shilimshiq ko'payishi va bronx mushaklarining qisqarishini kuchaytiradi.

Astma klinik jihatdan davriy yoki o'zgaruvchan nafas qisishi, ko'krak qafasida siqilish, hansirash, xirilash va quruq yo'tal bilan namoyon bo'ladi. Hujumlar odatda kechqurun yoki tong paytida kuchayadi, bu esa bemorning uyqu sifatini pasaytiradi va kun davomida charchoq, zaiflik va konsentratsiya tushishiga olib keladi. Vaqt o'tishi bilan bronxlar devorida qayta qurilish va fibroz jarayoni yuzaga kelishi mumkin, bu esa kasallikning surunkali shaklini yanada og'irlashtiradi. Uzoq davom etgan astma holatlarida nafas yetishmovchiligi, yurak faoliyatining ortishi va ish qobiliyatining pasayishi kuzatiladi.

Kasallik rivojlanishida genetik moyillik ham katta rol o'ynaydi. Agar oilada allergik kasalliklar yoki astma bilan og'rigan shaxslar bo'lsa, bolalarda kasallik rivojlanish ehtimoli sezilarli darajada oshadi. Bundan tashqari, atrof-muhitning ifloslanishi, tamaki tutuni, sanoat chiqindilari, uy-joyning nam va zaxli sharoiti ham astma xurujini kuchaytiruvchi omillardir. Astma bilan og'rigan bemorlar doimiy nazoratni talab qiladi, chunki kasallik xurujlar bilan kechib, vaqti-vaqti bilan surunkali o'zgarishlar yuzaga keltiradi. To'g'ri davolash va inhalyatorlardan muntazam foydalanish nafas yo'llarining torayishini

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

kamaytiradi, simptomlarni engillashtiradi va bemorning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Kasallikning oldini olish va nazorat qilishda profilaktik choralar muhim ahamiyatga ega. Allergiya qo'zg'atuvchilardan uzoq turish, uy sharoitlarini toza va quruq saqlash, chekishdan voz kechish, sog'lom ovqatlanish va jismoniy faollikni saqlash astma xurujlarining kamayishiga yordam beradi. Bemorning kasallikni tushunishi, o'z holatini kuzatishi va shifokor tavsiyalariga qat'iy rioya qilishi surunkali jarayonni yengillashtiradi. Shu tariqa, bronxial astma bilan og'rigan shaxslar erta tashxis va samarali davolash yordamida simptomlarni nazorat qilishi, xurujlar sonini kamaytirishi va kundalik hayot sifatini saqlab qolishi mumkin. Bu murakkab surunkali nafas yo'llari kasalligi bo'lib, unda bronxlar doimiy yallig'lanish jarayoniga uchraydi va ularning normal ishlash mexanizmi buziladi. Kasallikning boshlanishi ko'pincha allergenlar, tutun, chang, sovuq havo, virusli infeksiyalar yoki jismoniy zo'riqish ta'siridan boshlanadi, natijada bronxial shilliq qavati shishadi va ko'p miqdorda yopishqoq shilimsiq ishlab chiqaradi. Shu bilan birga, bronxlar atrofidagi silliq mushaklar qisqaradi, bu esa havo oqimini cheklaydi va nafas olishni qiyinlashtiradi. Astma rivojlanishi jarayonida organizmning immun tizimi haddan tashqari javob beradi, yallig'lanish mediatorlarini ishlab chiqaradi va bronxial devorda uzoq muddatli o'zgarishlarga olib keladi. Bu o'zgarishlar bronxial to'qimalarda qayta qurilish va qalinlashuv shaklida namoyon bo'lib, kasallikning surunkali shaklini kuchaytiradi.

Kasallik odatda davriy hujumlar bilan namoyon bo'ladi, ular ko'pincha kechasi yoki ertalab sodir bo'ladi. Bemorlar ko'krak qafasida siqilish, nafas qisishi, hansirash, quruq yo'tal va xirilash kabi belgilarni sezadilar. Astma xurujlari ba'zan og'ir nafas yetishmovchiligi va organizmning kislorod bilan ta'minlanishining buzilishi bilan kechadi. Agar kasallik o'z vaqtida nazorat qilinmasa, uzoq muddatli bronxial obstruksiya nafas yo'llarining struktural o'zgarishlariga olib keladi, bu esa bemorning kundalik faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va hayot sifatini pasaytiradi.

Astma rivojlanishida genetik moyillik muhim rol o'ynaydi. Agar oilada allergik kasalliklar yoki astma bilan og'rigan shaxslar bo'lsa, kasallik rivojlanish xavfi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, atrof-muhitning ifloslanishi, sanoat chiqindilari, uy-joylarning nam va zaxli sharoiti, tamaki tutuni kabi omillar ham kasallik xurujini kuchaytiradi. Davolashda bronxial astmani nazorat qilish, inhalyatorlar va boshqa dorilarni muntazam qo'llash, shuningdek, bemorning turmush tarzini optimallashtirish juda muhim. To'g'ri davolash simptomlarni kamaytiradi, xurujlarni oldini oladi va bemorning hayot sifatini yaxshilaydi.

Profilaktika choralari astma bilan og'rigan shaxslar uchun juda muhim hisoblanadi. Allergiya qo'zg'atuvchilardan uzoq turish, uy sharoitini toza va quruq saqlash, sog'lom ovqatlanish, jismoniy faollik va chekishdan voz kechish kasallik xurujlarini kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, bemorlarning o'z holatini kuzatishi, kasallik haqida bilimga ega bo'lishi va shifokor tavsiyalariga qat'iy rioya qilishi surunkali jarayonni nazorat qilish imkonini beradi. Bronxial astma bilan og'rigan shaxslar erta tashxis va to'g'ri davolash

orqali simptomlarni kamaytirishi, xurujlar sonini nazorat qilishi va kundalik hayot faoliyatini normal saqlashi mumkin.

Xulosa

Bronxial astma — nafas yo‘llarining surunkali yallig‘lanish kasalligi bo‘lib, bronxlarning torayishi, shilliq qavatining shishi va shilimshiq ajralishining ko‘payishi bilan namoyon bo‘ladi. Kasallik asosan allergenlar, sovuq havo, chang, tutun va infeksiyalar ta‘sirida kuchayadi. Astmaning asosiy belgilari — hansirash, nafas qisishi, ko‘krak qafasida siqilish hissi va quruq yo‘tal bilan kechadi.

Kasallikni erta aniqlash va to‘g‘ri davolash bemorning hayot sifatini yaxshilaydi hamda og‘ir asoratlarning oldini olishga yordam beradi. Profilaktika choralariga allergenlardan himoyalanih, sog‘lom turmush tarzini olib borish va shifokor tavsiyalariga qat‘iy rioya qilish kiradi.

Adabiyotlar ro‘yxati

Darslik va o‘quv qo‘llanmalar:

1. Hojimuhamedov A. “Ichki kasalliklar” – Toshkent, 2015
2. Abdullayev R. “Pulmonologiya asoslari” – Toshkent, 2018
3. Rasulov S. “Bronxial astma” o‘quv qo‘llanma – Toshkent, 2016
4. Karimov U. “Nafas tizimi kasalliklari” – Toshkent, 2019
5. Ismoilov B. “Terapiya” – Toshkent, 2017

Uslubiy qo‘llanmalar:

6. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi “Bronxial astmani tashxislash va davolash bo‘yicha klinik qo‘llanma” – Toshkent, 2020
7. Toshkent Tibbiyot Akademiyasi “Bronxial astma: tashxis va davolash asoslari” – 2019

O‘zbek tilidagi elektron manbalar:

8. www.minzdrav.uz – O‘zR SSV rasmiy sayti
9. www.tma.uz – Toshkent Tibbiyot Akademiyasi
10. www.medlife.uz – O‘zbek tilidagi tibbiy portal